

N:o 25.

Af herr Tamm, Hugo, angående ändring i den af Kongl. Maj:t föreslagna stat för landtbruksinstitutet vid Ultuna.

I Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande statsverkets behof förefinnes ett förslag till förändrad organisation af Ultuna landtbruksinstitut, såväl med hänsyn till undervisningens omfång och ändamål som de ekonomiska förhållandena. En hvar vän af den högre landtbruksundervisningen skall säkerligen med glädje helsa detta steg till den viktiga frågans afgörande, och detta så mycket mer, som flera af de svåraste, nu rådande missförhållandena härigenom skulle undanrödjas. Beklagligtvis finnes dock i detta förslag ett par punkter af den beskaffenhet, att genom dem med all säkerhet det goda resultat, som man annars vore berättigad att vänta, skall i ej ringa mån motverkas. Då jag af Kongl. Maj:t blifvit i nåder hedrad med förtroendet att vara ledamot af styrelsen för sagda institut, har jag ansett det vara min pligt att redan nu härför fästa Riksdagens uppmärksamhet, i synnerhet som jag är öfvertygad, att Ultunastyrelsen, om detta förslag oförändradt antages, skall finna sig nödsakad att med det snaraste till Kongl. Maj:t ingå med underdånig hemställan om ändring härutinnan.

Den af Kongl. Maj:t föreslagna omorganiseringen af undervisningen vid institutet öfverensstämmer i allt väsentligt med det förslag dertill, som af den af Kongl. Maj:t 1882 tillsatta landtbruks-läroverks-komitén afgifvits och som sedan, med några mindre ändringar, af styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut och kongl. landtbruksakademiens förvaltningskomité förordats. Undervisningen skulle härigenom blifva nästan ute-

slutande teoretisk samt förete en större likhet, än hittills varit förhållandet, med den högre landtbruksundervisning, som nu meddelas i utlandet. Ett oefftergiftigt vilkor för att densamma skall blifva tillfredsställande är, att grundliga och till omfånget tillräckliga kunskaper bibringas a) i de för all högre landtbruksundervisning *grundläggande ämnena* och b) i landtbruket *hufvudämnena*; derjemte böra, åtminstone såsom valfria, i undervisningsplanen ingå sådana *biämnen*, genom hvilka färdigheter eller insigter kunna vinnas, som för vissa landtbrukare äro af gagn och betydelse. Uppenbart är, att de grundläggande ämnena måste vederbörligen tillgodoses; är den lagda grunden svag, blir ock den derpå uppförda byggnaden vacklande.

Frågas nu, hvilka dessa grundläggande ämnen äro, så kan ingen tvekan vid svarets afgifvande råda. De äro kemi, botanik, zoologi, husedjurens anatomi och fysiologi, fysik och geologi. Ingen torde neka, att bland dessa kemi och botanik äro de viktigaste; åt hvilken af dem företräde bör lemnas, är deremot en fråga, som af olika personer torde på olika sätt besvaras. Att tillerkänna botaniken en endast underordnad betydelse kan endast försvaras, om man anser den vid landtbruksinstitutet böra inskränkas till nästan endast en nödortftig kunskap om benämningarne på de för landtbrukarne nyttiga och skadliga växterna samt dessas igenkännande, men en sådan uppfattning torde bland sakkunnige ej finna någon försvarare.

Under sådana förhållanden kan jag ej annat än finna det mindre välbetänkt, om det af landtbruks-läroverks-komiténs ledamöter enhälligt föreslagna och af alla myndigheter, som härom yttrat sig, lika enhälligt förordade lektoratet i »botanik, zoologi och trädgårdsskötsel» vid Ultuna landtbruksinstitut blefve utbytt mot en adjunktur. Då emellertid kan invändas, att jag i denna fråga ej eger tillräcklig sakkunskap, har jag härom rådfrågat den medlem af Ultuna-styrelsen, hilkens insigter och erfarenhet på detta område näppeligen kunna jäfvas. Han har härom bland annat yttrat följande:

»Det var med smärtsam öfverraskning, som jag erfor, att i Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande statsverkets behof på tal om omorganisationen af Ultuna landtbruksinstitut yttras, att botanik, zoologi och trädgårdsskötsel synas vara af mindre betydelse för jordbrukaren, hvadan ock det i dessa ämnen föreslagna lektorsvalet degraderats till en adjunktur. Låt vara, att en dylik dom kan fällas om trädgårdsskötseln samt i viss mån äfven om zoologien, men botaniken måste med all säkerhet vara ett hufvudämne för den teoretiskt bildade agronomen, så länge jordbruket baserar sig på odling af växter och på känedom om vilkoren för dessas lif och

trefnad. Förändringen af lektoratet till adjunktur — så obetydlig den måhända synes — medför ett sönderbrytande af hela den uppgjorda undervisningsplanen och måste åstadkomma ett helt annat och vida sämre resultat, än det som afsetts och säkerligen skulle vunnits. Till denna frågas närmare belysning må blott följande påpekas:

Hvilka äro de fordringar, som böra ställas på denne lärares *kunskaper*? Naturligtvis i allmän och speciell botanik och zoologi *allra minst* lika stora som på en skoladjunkt, men härtill måste med nödvändighet dessutom fogas ej obetydliga insigter i ekonomisk botanik, växtbiologi, läran om växtsjukdomarne och parasitsvamparne, frökontroll, kännedom om de för landbruket och skogshushållningen skadliga djurarterna m. m., äfvén som såväl teoretiska, som ock i någon mån praktiska kunskaper i hortikultur — allt sådant, som för en elementarskolelärare är öfverflödigt.

Hvad åter angår de fordringar, som måste ställas på hans *tjenstgöring vid institutet*, så må blott hänvisas till landtbruks-läroverks-komiténs underdåniga betänkande sidd. 422, 423 och 432, hvarest förslag finnas meddelade till hvad hans föreläsningar böra omfatta. Att något deraf kan uteslutas, vågar jag bestrida, men väl har — och ej alldeles utan skäl — häremot anmärkts, att undervisningen i zoologi borde vara mera omfattande. Svårt är ej att inse, att denne lärare måste erhålla fullt ut lika många föreläsningstimmar som de öfriga lektorerna. Men härtill kommer den praktiska undervisningen: öfningar å lärorummet, demonstrationer i trädgården, trädskolan och museet, botaniska exkursioner m. m., äfvén som öfverinseende öfver och vård af trädgården, trädskolan och de naturalhistoriska samlingarna. Det ligger i öppen dag, att för fullgörande af allt detta krävas mycken tid och mycket arbete; ej ens under sommaren kan frihet påräknas, då flera magtpåliggande göromål just då måste fullgöras.

Och hvilka *ekonomiska förmåner* erbjudas honom härför? 2000 kronor (utan rätt till ålderstillägg) och 2 rum till bostad. Med andra ord vill detta säga, att ehuru man af honom bör kräva större kunskaper än af en skoladjunkt, och han ej ens, såsom denna, kan påräkna sommarferier, så skall hans aflöning blifva sämre (skoladjunktens lön är nemligen först 2000 kronor och uppgår genom ålderstillägg till 3,750). De källor till extra inkomster (genom privatläsning, inackordering o. s. v.), som stå elementarskoleläraren till buds, finnas alls icke för instituts-adjunkten; hans inskränkta bostad i förening med den lagstadgade skyldigheten att vid institutet vara boende tvinga honom till ett — åtminstone i längden — föga afundsvärdt ungar-slif. Och till råga på allt, utsigt till befordran är för honom så godt som alldeles stängd, ty vid de allmänna läro-

verken äro hans special-insigter af ringa eller intet värde, och föga torde det för honom löna sig att täfla med andra, hvilka såsom extralärare eller vikarier vid elementar-läroverken samlat de meriter och den erfarenhet, som för befordran på skolbanan äro af största vigt och betydelse.

Under sådana förhållanden torde den frågan ej vara oberättigad: hvilka kan man vänta såsom sökande till en sådan plats? Jag tvekar ej att härtill svara: antagligen *ingen*, som eger de kvalifikationer, som böra fordras af denna lärare. Till obotlig skada för undervisningen blir det väl nödvändigt att nöja sig med någon, hvilkens kunskaper och begåfning äro ringare — antagligen någon, som af en eller annan anledning är mindre lämplig såsom elementarskolelärare.

Men — torde invändas — någon docent vid det närbelägna universitet torde vara villig att åtaga sig denna befattning för att derigenom förvärfva sig ett välkommet tillskott till de inkomster, som han såsom akademisk lärare kan förvärfva. Att detta i längden ens låter sig göra vid Alnarp, som med Lund eger vida lättare kommunikationer än Ultuna med Upsala, och der det dessutom finnes en väl affönad, kunnig trädgårdsmästare (som saknas vid Ultuna), hvilken kan öfvertaga en del af undervisningen, synes mig tvifvelaktigt; säkert är, att vid Ultuna ett sådant arrangement är omöjligt, om ej undervisningen i botanik och zoologi skall inskränkas till samma obetydliga, alldeles otillräckliga omfång som hittills. Uppenbart är ock, att det för institutet måste blifva mindre förmånligt, om undervisningen i dessa ämnen för läraren blefve endast ett tillfälligt bihang till hans egentliga verksamhet; den speciella utbildning, som för ett rätt skötande af denna befattning är nödvändig, skulle i de flesta fall antagligen uteblifva eller inskränkas till ett otillräckligt minimum. Nödvändigt blefve då ock att frångå den ända sedan institutets början följda, välbetänkta grundsatsen, att ordinarie lärare skola vara vid institutet boende, hvarigenom de sättas i tillfälle att träda i en nära och flitig personlig beröring med eleverna, så godt som ständigt till hands för meddelande af råd och upplysningar.

Till stöd för den uppfattning, som jag här uttalat, kunna ock åberopas förhållandena vid utlandets högre landtbruksläroverk. I Tyskland är, såsom bekant, den högre landtbruksundervisningen företrädesvis förlagd till universitetsstäderna, i det att med åtskilliga universitet äro mer eller mindre fast förenade landtbruksafdelningar eller högskolor, och här handledas de studerande af botanices professorer (ofta med verldsbekanta namn), biträdda af skickliga docenter och assistenter. Vid de speciella landtbruksläroverken (t. ex. Hohenheim, Weihestephan, Poppelsdorf, etc.), hvilka närmast kunna förliknas med våra landtbruksinstitut, verka likale-

des såsom professor eller öfverlärare i botanik män, af hvilka flertalet förvärfvat sig ett stort anseende inom den vetenskapliga världen. Likartadt är förhållandet i Ungern (Altenburg), Belgien (Gembloux), Frankrike (Grignon, Grand-Jouan, Montpellier), Ryssland (Petrowski), Nord-Amerika o. s. v. Vid landbohöiskolen i Köpenhamn äro såsom lärare i de ämnen, som man trott vid Ultuna kunna skötas af en enda, svagt aflönad adjunkt, anställda tvenne af landets mest framstående botanister (Professor J. Lange och Docenten Röstrup), en docent och en assistent (tillika trädgårdsdirektör) i hortikultur samt minst en zoolog. Äfven om, såsom förhållandet verkligen är, åtminstone flera af dessa meddela undervisning äfven åt blifvande trädgårdsmästare, forstmän o. s. v., kan ej nekas att för landtbrukselevernas undervisning i dessa ämnen, särskildt i botanik, är synnerligen väl sörjdt. Vid Mastiala i Finland är såsom lektor i botanik anställd en framstående forskare och författare på det botaniska området. Korteligen, botaniken betraktas såsom ett mycket viktigt ämne, hvilket kräver verkligt goda lärarekrafter. Måtte ej i vårt land, då en omorganisation af Ultuna skall ega rum, en annan åsigt göra sig gällande! Den obetydliga besparing, som förmenas göras genom det föreslagna lektoratets förvandling till adjunktur, innebär i sjelfva verket en stor förlust, nemligen förfelad undervisning och till följd deraf ett underhaltigt slutresultat.»

Äfven i ett annat afseende afviker den kongl. propositionen från hvad af landtbruks-läroverks-komitén, Ultuna-styrelsen och kongl. landtbruks-akademiens förvaltningskomité föreslagits, i det att af de tvenne lärare, en lektor och en adjunkt, som ansetts behöfliga för undervisning i »fysik samt maskin- och byggnadslära», den ene (adjunkten) ansetts vara öfverflödig. Äfven med hänsyn härtill är jag öfvertygad, att den vidtagna förändringen är långt ifrån någon förbättring.

För närvarande meddelas vid Ultuna undervisning i de ämnen, som skulle tillhöra de föreslagna tvenne lärareplatserna, af en ordinarie och tvenne extra lärare, hvarvid dock är att märka, att den ena af dessa tillika har sig anförtrodd undervisningen i trädgårdsskötsel och skogshushållning. Enligt den nu uppgjorda planen skulle dessa ämnen framdeles åt andra lärare öfverlåtas, men den minskning i göromålen, som derigenom vinnes, uppväges till fullo af den utsträckta undervisning i fysik och mekanik, som tvifvelsutän är behöflig i våra dagar, då maskiner af mångfaldiga

slag spela en så betydande rol äfven på landtbrukets område. Derjemte bör man besinna, att med de särskildt framhållna ämnena fysik- samt maskin- och byggnadslära är förenad ej mindre den mycket tidsödande undervisningen i redskaps-, byggnads- och kartritning, än ock den mycket ansträngande i fältmätning och afvägning, hvilken måste meddelas under sommarens lopp åt smärre (af 3—4 personer bestående) grupper af elever och som således kräfver mycken tid. Det är därför alldeles uppenbart, att *en* persons tid och krafter omöjligan kunna räcka till för att fullgöra de fordringar, som på honom ställas. Lika uppenbart är ock, att det skall blifva ytterst svårt eller snarare alldeles omöjligt att finna en person, som eger tillräckliga kunskaper för att vara kompetent lärare i alla de olika ämnena. Detta är ock skälet, hvarför nu trenne lärare vid Ultuna måste anställas, en i landtmäteri och ritning, en i fysik och mekanik jemte meteorologi samt en i byggnadskonst.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får jag härmed vördsam- ligen hemställa, att Riksdagen behagade besluta,

att i det af Kongl. Maj:t i nåder framlagda förslaget till omorganisation af Ultuna landtbruksinstitut den förändringen vidtages, att adjunktoren i botanik, zoologi och trädgårdsskötsel förändras till lektorat samt att en särskild adjunktur i fysik samt maskin- och byggnads- lära inrättas, kommande härigenom i utgiftsstaten för sagda institut lektorernas antal att höjas från 4 till 5 samt slutsumman från 47,000 till 50,000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1889.

Hugo Tamm.